ARREST VAN HET HOF (VIJFDE KAMER)
VAN 18 MEI 1983 [1]

Pauls Agriculture Limited
tegen Raad en Commissie van de Europese Gemeenschappen

„Gritz — aansprakelijkheid"

Zaak 256/81

Samenvatting

Niet-contractuele aansprakelijkheid — Schade — Vergoeding — Vorderen van interessen — Toelaatbaarheid
(EEG-Verdrag, artikel 215, tweede alinea)

Het vorderen van interessen in verband met de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap ingevolge artikel 215, tweede alinea, EEG-Verdrag moet worden getoetst aan de beginselen die de rechtsstelsels van de Lid-Staten gemeen hebben en waarnaar in deze bepaling wordt verwezen. Een dergelijke vordering is dus in het algemeen toelaatbaar.

In zaak 256/81,

PAULS AGRICULTURE LIMITED, te Ipswich, vertegenwoordigd door P. Langdon-Davies, barrister te London, bijgestaan door W. E. M. Godfrey van het kantoor Simmons & Simmons, solicitors te Londen, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij Elvinger & Hoss, advocaten aldaar, Côte d'Eich 15,

verzoekster,

tegen

RAAD VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door D. Vignes, directeur bij zijn juridische dienst, bijgestaan door A. Brautigam, administrateur bij genoemde dienst, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij H. J. Pabbruwe, directeur Juridische zaken van de Europese Investeringsbank, Boulevard Konrad-Adenauer 100,

en

1 — Procestaal: Engels.

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door R. Wainwright als gemachtigde, bijgestaan door G. Berardis, beiden leden van haar juridische dienst, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerders,

betreffende een beroep krachtens artikel 173 EEG-Verdrag, strekkende tot nietigverklaring van een bij brief van 17 juli 1981 aan verzoekster meegedeelde beschikking van de Raad, houdende weigering om het bedrag te betalen dat verzoekster had verlangd uit hoofde van restituties bij de produktie van maisgritz bestemd voor de brouwerij-industrie, dan wel een beroep krachtens artikel 215 EEG-Verdrag, gericht tegen de Raad en de Commissie en strekkende tot verkrijging van een schadevergoeding tot een zelfde bedrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

samengesteld als volgt: J. Mertens de Wilmars, president, U. Everling, kamerpresident, Mackenzie Stuart, O. Due en Y. Galmot, rechters,

advocaat-generaal: G. F. Mancini
griffier: J. A. Pompe, adjunct-griffier

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de conclusies, middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

1. Verzoekster, een Britse vennootschap die maisgritz voor de brouwerij-industrie produceert, ontving daarvoor van november 1974 tot 31 juli 1975 restituties bij de produktie.

Bij verordening nr. 665/75 van 4 maart 1975 (PB L 72 van 1975, blz. 14) schafte de Raad per 1 augustus 1975 de restituties af, die voordien aan producenten van gries en griesmeel van mais en breukrijst,

bestemd voor de brouwerij, werden verleend.

In zijn prejudicieel arrest van 19 oktober 1977 (gevoegde zaken 124/76 en 20/77, Moulins et Huileries de Pont-à-Mousson e. a., Jurispr. 1977, blz. 1795) overwoog het Hof dat de Raad, door de afschaffing van de restituties voor maisgritz met gelijktijdige handhaving van de restituties voor het concurrerende maiszetmeel, inbreuk had gemaakt op het beginsel van gelijke behandeling, ten nadele van de producenten van maisgritz.

Naar aanleiding van dit arrest werden de betrokken restituties bij de verordeningen nrs. 1125/78 en 1127/78 van de Raad van 22 mei 1978 (PB L 142 van 1978, blz. 21 en 24) heringevoerd met ingang van de datum van 's Hofs arrest, dat wil zeggen 19 oktober 1977.

Tegen het feit dat daarmee in de periode van 1 augustus 1975 tot 19 oktober 1977 geen restituties werden toegekend, is de meerderheid van de betrokken gritzproducenten opgekomen bij wege van beroepen wegens niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap. Bij de arresten van 4 oktober 1979 en de gevoegde zaken 241, 242, 245-250/78 (DGV e.a), en 64 en 113/76, 167 en 239/78, 27, 28 en 45/79 (Dumortier e. a.) werd de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap vastgesteld en werd deze veroordeeld om aan de betrokkenen bedragen te betalen, overeenkomende met de restituties bij de produktie welke hun zouden zijn uitgekeerd, indien men in het tijdvak van 1 augustus 1975 tot 19 oktober 1977 wegens de produktie van maisgritz voor de bierbrouwerij op dezelfde restituties aanspraak had kunnen maken als wegens het gebruik van mais voor de zetmeelfabricage.

Ofschoon verzoekster in verband met de toepassing van de compenserende bedragen in het tijdvak van september 1975 tot augustus 1977, geen recht had op restituties bij de produktie, meent zij dat zij er vanaf laatstgenoemde datum tot 19 oktober 1977 wel voor in aanmerking zou zijn gekomen, indien de Raad ze niet bij voornoemde verordening nr. 665/75 op onwettige wijze had afgeschaft. Daarom verzocht zij bij brief van 3 juli 1981, bij de Raad ingeschreven op 6 juli daaropvolgende, om betaling van deze restituties tot een bedrag van UKL 32 874,65.

Bij brief van 17 juli 1981, ondertekend door de juridisch adviseur van de Raad en door verzoekster ontvangen op 20 juli 1981, werd dit verzoek afgewezen op grond dat het te laat was ingediend en dat verzoekster geen aanspraak op bedoelde betaling kon maken, daar zij de produktie eerst na de afschaffing van de restituties had aangevangen. Na deze afwijzing heeft verzoekster het onderhavige beroep ingesteld, dat op 21 september 1981 ter griffie is ingeschreven.

2. De schriftelijke behandeling heeft een normaal verloop gehad; de Raad en de Commissie hebben echter bij brief van 6 respectievelijk 1 juli 1982 afgezien van dupliek.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, bij beschikking van 13 oktober 1982 besloten de zaak naar de Vijfde kamer ter verwijzen.

Het Hof heeft voorts, of rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan. Wel heeft het verzoekster een vraag gesteld.

II — Conclusies van partijen

Verzoekster concludeert dat het den Hove behage:

— de haar bij brief van 17 juli 1981 meegedeelde beschikking van de Raad nietig te verklaren en te verstaan dat de Gemeenschap verzoekster een bedrag van UKL 32 874,65, vermeerderd met rente, zal betalen;

— subsidiair, de Raad en/of de Commissie te veroordelen, haar bij wege van schadevergoeding genoemd bedrag, vermeerderd met rente, te betalen;

— verweerders te verwijzen in de kosten van het geding.

De *Raad* concludeert dat het den Hove behage:

— het verzoek ongegrond te verklaren, nu verzoekster niet afdoende heeft bewezen dat zij werkelijk schade heeft geleden die in causaal verband staat met de onwettigheid van 's Raads verordeningen nrs. 665 en 668/75;

— in dit geval verzoekster in de kosten te verwijzen;

— subsidiair, voor het geval dat het Hof de vordering geheel of gedeeltelijk gegrond oordeelt, verzoeksters schuldvordering eventueel te verminderen met de bedragen die op een andere handelsfase zijn afgewenteld, en verzoeksters schuldvordering in nationale valuta vast te stellen door toepassing van de „groene" koers van het pond sterling, welke gold op het tijdstip van de transactie die recht gaf op de litigieuze subsidie;

— het gedeelte van het verzoekschrift, waarin wordt geconcludeerd tot nietigverklaring van de brief van de Raad van 17 juli 1981, niet-ontvankelijk te verklaren, op grond dat het betrekking heeft op een niet onder artikel 173 vallende handeling.

De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— het beroep ongegrond te verklaren en verzoekster te veroordelen in de kosten, indien zijn geen genoegzaam bewijs aanbrengt, dat zij de gederfde restituties niet heeft doorberekend of heeft kunnen doorberekenen in de van haar afnemers verlangde prijzen, dat de verrichtingen ten aanzien waarvan zij schadevergoeding vordert, voldoen aan de voorwaarden om voor restituties bij de produktie in aanmerking te komen, en inzonderheid dat de van de korrelgrootte van de geproduceerde en aan de brouwerij-industrie geleverde maisgritz niet meer dan 2 mm bedroeg.

III — Middelen en argumenten van partijen

1. De ontvankelijkheid

a) Gelet op 's Hofs arresten van 27 januari 1982 in de gevoegde zaken 256, 257, 265 en 267/80, 5 en 51/81 (Birra

Wührer e. a., en De Franceschi, Jurispr. 1982, blz. 85 en 117), is de *Raad* van oordeel dat door verzoeksters aanvraag van 3 juli 1981, ingeschreven bij de Raad op 6 juli daaropvolgend, de vijfjarige verjaringstermijn van artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG is gestuit, terwijl het beroep vervolgens binnen de in dit artikel bepaalde termijn is ingesteld.

Daarentegen is het beroep niet-ontvankelijk voor zover het strekt tot nietigverklaring van het besluit dat volgens verzoekster is vervat in de door de juridisch adviseur van de Raad ondertekende brief van 17 juli 1981, waarmee de betaling van het door verzoekster van de Raad gevorderde bedrag werd geweigerd.

Deze brief is geen voor een beroep krachtens artikel 173 EEG-Verdrag vatbare rechtshandeling, want zij is enkel informatief bedoeld en beoogt geenszins rechtsgevolgen teweeg te brengen ten aanzien van de gegrondheid van het verzoek.

Artikel 173 EEG-Verdrag beperkt de wettigheidstoetsing door het Hof tot rechtshandelingen die bestemd zijn om rechtsbetrekkingen in het leven te roepen tussen onder het Verdrag vallende natuurlijke of rechtspersonen of bestaande rechtsbetrekkingen te wijzigen, voor zover die rechtshandelingen voldoen aan de procedurevoorschriften van de artikelen 189 en 190 EEG-Verdrag en van dwingende aard zijn.

De door 's Raads juridisch adviseur aan verzoekster gerichte brief van 17 juli 1981 valt niet kennelijk binnen het kader van de artikelen 189 en 190 EEG-Verdrag en voldoet ook niet aan de daarin vervatte procedurevoorschriften betreffende de vaststelling van beschikkingen van de Raad.

In zoverre komt de onderhavige zaak overeen met die waarover het Hof uitspraak heeft gedaan in het arrest-L'Oréal (zaak 31/80, Jurispr. 1980, blz. 3775), betreffende de rechtskracht van een informatieve brief waarin de diensten van de Commissie hun mening gaven over een overeenkomst tussen particuliere ondernemingen, waarop artikel 85 EEG-Verdrag van toepassing kan zijn. Die brief werd beschouwd als een feitelijk gegeven en niet als een formele beschikking van de Commissie krachtens artikel 85, lid 3.

b) Ook de *Commissie* acht, gezien bovengenoemde arresten van het Hof van 27 januari 1982, verzoeksters beroep tot schadevergoeding ontvankelijk.

Zij erkent dus dat verzoekster gerechtigd is schadevergoeding te vragen met betrekking tot alle verrichtingen vanaf augustus 1977, aangezien zij vanaf dat tijdstip recht had op restituties bij de produktie in het kader van de krachtens de Toetredingsakte van 1972 genomen overgangsmaatregelen inzake de toepassing van de compenserende bedragen toetreding.

Daarentegen deelt de Commissie de opvatting van de Raad, dat verzoekster niet met succes nietigverklaring kan vorderen van de door de juridisch adviseur van de Raad ondertekende brief van 17 juli 1981, daar deze niet kan worden beschouwd als een beschikking in de zin

van artikel 173 EEG-Verdrag, bij de nietigverklaring waarvan verzoekster zou zijn gebaat.

Die brief geeft slechts de toenmalige opvatting van de Raad en de Commissie weer, waarvan moet worden aangenomen dat verzoekster ze ook al van de Britse instanties had vernomen, namelijk dat de vorderingen tot schadevergoeding wegens niet-betaling van restituties bij de produktie na 20 maart 1980 waren verjaard.

c) *Verzoekster* zet in haar verzoekschrift omstandig uiteen, dat haar schadevordering, anders dan de Raad in zijn brief van 17 juli 1981 had gesteld, niet is verjaard, gelet op artikel 43 van 's Hofs Statuut-EEG inzake de vijfjarige verjaringstermijn voor vorderingen tegen de Gemeenschap inzake niet-contractuele aansprakelijkheid.

In repliek beperkt zij zich ertoe te verklaren dat, nu verweerders toegeven dat haar krachtens artikel 215 EEG-Verdrag ingestelde schadevordering tijdig is ingediend, zij zich zal onthouden van commentaar op het betoog van verweerders, dat de door de juridisch adviseur van de Raad getekende brief van 17 juli 1981 geen beschikking in de zin van artikel 173 EEG-Verdrag vormt.

2. *Ten principale*

a) *Verzoekster* betoogt, dat haar beroep is gebaseerd op bovengenoemd arrest van het Hof van 19 oktober 1977 (gevoegde zaken 124/76 en 20/77), waarin het Hof verklaarde voor recht, dat artikel 11 van verordening nr. 120/67 van de Raad, zoals gewijzigd door artikel 3 van verordening nr. 665/75 van de Raad en de later ervoor in de plaats getreden verordeningen, ongeldig was daar het met betrekking tot de restituties bij de produktie een verschil in behandeling inhield tussen gries en griesmeel van mais bestemd voor de brouwerij-industrie, en zetmeel van mais.

Voorts besliste het Hof in de gevoegde zaken 64 en 113/76, 167 en 239/78, 27, 28 en 45/79 (Dumortier e. a., Jurispr. 1979, blz. 3091), dat producenten die zich in de situatie van de verzoeksters bevonden, recht hadden op betaling door de Raad van een vergoeding, overeenkomende met de restituties bij de produktie van maisgritz bestemd voor de brouwerij-industrie, waarop deze ondernemingen aanspraak hadden kunnen maken, indien in het tijdvak van 1 augustus 1975 tot 19 oktober 1977 het gebruik van mais voor de fabricage van gritz recht had gegeven op dezelfde restituties als het gebruik van mais voor de zetmeelfabricage.

Verzoekster deelt mee, dat zij sinds het begin van de eeuw maisgritz voor de brouwerij produceert en over het tijdvak van november 1974 tot 31 juli 1975 restituties bij de produktie heeft ontvangen. Zij stelt dat, zoals gezegd, de compenserende bedragen toetreding meebrachten dat zij over het tijdvak van september 1975 tot augustus 1977 geen recht had op restituties voor die produkten, maar dat zij van augustus 1977 tot 18 oktober 1977 daarop normaliter wel recht zou hebben gehad, indien verordening nr. 665/75 niet het tegendeel had bewerkt.

b) De *Raad* refereert zich voor wat het beroep wegens aansprakelijkheid van de Gemeenschap betreft, aan genoemde arresten van het Hof van 4 oktober 1979, die soortgelijke vorderingen betreffen en waarin is uitgemaakt dat de onwettigheid van de verordeningen nrs. 665 en 668/75 in beginsel de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap meebrengt.

De Raad geeft toe, dat hetzelfde in beginsel moet gelden voor de door verzoekster ingestelde schadevordering, namelijk dat de EEG verplicht is de door verzoekster ingevolge de niet-betaling van de restituties werkelijk geleden schade te vergoeden.

De Raad wijst erop, dat het Hof in rechtsoverweging 9 van de genoemde arresten van 27 januari 1982 opnieuw heeft bevestigd, dat voor het recht op vergoeding van de geleden schade moet zijn voldaan aan een aantal voorwaarden inzake het bestaan van een onrechtmatige daad van de communautaire instellingen, een reële schade en een causaal verband tussen beide.

Verzoekster dient deze twee laatste elementen dus nog te bewijzen, dat wil zeggen, in de eerste plaats, dat zij het door het niet betalen van de restituties ontstane verschil niet heeft doorberekend in haar verkoopprijzen en dit ook niet heeft kunnen doen. Zou verzoekster het verschil in haar verkoopprijzen hebben doorberekend, dan heeft zij geen werkelijke schade geleden, want dan is het nadeel afgewenteld op een andere fase van de verkoopketen en tenslotte terechtgekomen bij de consument.

Wanneer verzoekster het verschil niet geheel in haar verkoopprijzen heeft doorberekend of heeft kunnen doorberekenen, dient zij bovendien aan te tonen dat zij haar verkoopprijzen om objectieve redenen niet heeft kunnen verhogen en dit niet uit eigen vrije keuze heeft nagelaten om haar afzet te vergroten.

Omdat verzoeksters vordering als gevolg van de compenserende bedragen toetreding slechts betrekking heeft op de periode van augustus tot oktober 1977, moet zij in de tweede plaats aantonen, dat haar verkoopprijzen waren vastgesteld op een niet-winstgevend niveau en dat het verschil tussen winst en geen winst overeenkomt met het bedrag van de niet betaalde restituties.

De Raad merkt op, dat hij al in het kader van de vroegere aansprekelijkheidsacties waarnaar is verwezen (met name bovengenoemd arrest van 4 oktober 1979, Jurispr. 1979, blz. 2955, r.o. 14-17), heeft betoogd dat het onbillijk is een handelaar, die zich door een gemeenschapsmaatregel benadeeld acht, maar de schade in zijn verkoopprijzen heeft doorberekend en ze dus heeft afgewenteld op een latere fase van de verkoopketen, tweemaal schadeloos te stellen, eenmaal ten laste van de eindverbruiker en een tweede maal uit de openbare middelen; dit zou immers leiden tot een ongerechtvaardigde verrijking van de betrokken handelaren.

Met betrekking tot het bewijs dat geen doorberekening van de geleden schade in de verkoopprijzen heeft plaatsgevonden, merkt de Raad op, dat het Hof de juistheid van die redenering heeft aanvaard, hoewel het in de vorige quellmehl- en gritz-zaken heeft geoordeeld, dat wanneer beiderzijds onvoldoende bewijs

wordt aangebracht, aan verzoekers het voordeel van de twijfel moet worden gegund.

Daarom verzoekt de Raad het Hof, dat gedeelte van zijn rechtspraak nogmaals te overwegen, vooral omdat de instellingen in de meeste gevallen niet in staat zijn het Hof overtuigend bewijs voor te leggen. De enige gegevens waarover zij normaliter beschikken, zijn immers die welke de verzoekende partij bereid is tijdens de schriftelijke behandeling te verstrekken. In casu zou het Hof dus verzoekster moeten opdragen te bewijzen, dat zij werkelijk schade heeft geleden.

Wat tenslotte de „groene" koers betreft, die voor de omrekening van verzoeksters schuldvordering in nationale valuta moet worden toegepast, volgt uit de eerdere arresten van het Hof en rekening houdend met het vereiste van gelijke behandeling van alle handelaren in de Gemeenschap, die door de afschaffing van de betrokken restituties schade hebben geleden, dat verzoeksters in rekeneenheden/Ecu's uitgedrukte schuldvordering op basis van de hoeveelheid gebruikte produkten in nationale valuta moet worden berekend door toepassing van de „groene" koers die gold op het tijdstip van de verrichting waaruit het recht op restitutie is ontstaan.

De Raad wijst erop, dat dezelfde vraag reeds in de gevoegde zaken 64 en 113/76 (Dumortier e. a.) en in latere zaken aan het Hof is voorgelegd.

c) De *Commissie* erkent dat de Gemeenschap in beginsel verplicht is verzoekster schadeloos te stellen voor het verlies van de restituties bij de produktie. Verzoekster moet echter nog bewijzen dat aan de verdere voorwaarden voor schadevergoeding is voldaan.

De Commissie stelt vooreerst dat, zoals zij reeds heeft opgemerkt in haar verweerschrift in de gevoegde zaken 256, 257, 265 en 267/80, 5 en 51/81 (Birra Wührer e. a.), verzoekster geen recht heeft op schadevergoeding indien zij het verlies van de restituties heeft doorberekend in haar verkoopprijzen. In dat geval is het verlies van de restituties gecompenseerd door de prijsverhoging en is er geen schade geleden. Alleen wanneer verzoekster kan aantonen dat zij, wegens de concurrentie van de zetmeelproducenten die wel restituties ontvingen, zich genoodzaakt heeft gezien zelf het verlies voor haar rekening te nemen om haar marktaandeel niet te verliezen, zou zij recht hebben op een schadevergoeding overeenkomende met de restituties die hadden moeten worden betaald.

De Commissie stelt vervolgens, dat verzoekster moet aantonen dat de verrichtingen ten aanzien waarvan zij schadevergoeding vordert, voldoen aan de voorwaarden om restituties bij de produktie te ontvangen, en met name dat de korrelgrootte van de geproduceerde en aan de brouwerij-industrie geleverde maisgritz niet meer dan 2 mm bedroeg. Krachtens verordening nr. 2727/75 van de Raad van 19 oktober 1975 (PB van 1975, L 281 blz. 1), houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen (artikel 1 en bijlage A), worden immers alleen restituties bij de produktie betaald voor gries en griesmeel van mais van post 11.02 A van het GDT, en deze betreft volgens aanvullende aantekening 1 bij hoofdstuk 11 van het GDT enkel gries en griesmeel van mais, die door een zeef met een maaswijdte van 2 mm kan passeren.

De Commissie meent te weten, dat in het Verenigd Koninkrijk een bepaalde hoe-

veelheid grootkorrelige gries (grutten) voor brouwerijdoeleinden werd geproduceerd en dat de Britse autoriteiten — volgens de Commissie ten onrechte — hiervoor een tijdlang restituties bij de produktie hebben betaald. Het is dus duidelijk, dat verzoekster geen recht heeft op schadevergoeding voor het verlies van restituties ter zake van een produktie die objectief niet aan de voorwaarden voldoet, onverschillig wat destijds de praktijk was van de nationale autoriteiten.

In verband hiermee legt de Commissie in bijlage bij haar repliek een brief over, op 7 februari 1980 door de directeur-generaal Landbouw gericht aan de secretaris-generaal van het ministerie van Landbouw van het Verenigd Koninkrijk, waarin de aandacht van de nationale autoriteiten wordt gevestigd op de onjuistheid van hun praktijk om restituties bij de produktie te verlenen voor gries van meer dan 2 mm, alsook het antwoord van 6 mei 1980, waarin de betrokken nationale autoriteit de juistheid van de uitlegging van de Commissie betwist en voorstelt om verordening nr. 2727/75 te wijzigen teneinde verdere distorsies bij de toekenning van restituties op grond van de korrelgrootte van het produkt te vermijden. De Commissie wijst erop, dat zij in december 1980 een voorstel in die zin heeft ingediend, doch dat de Raad daarover nog niet heeft beslist.

d) In repliek antwoordt *verzoekster* op de door de Raad en de Commissie opgeworpen vraag, of zij het verlies van de restituties op haar afnemers heeft afgewenteld en dus zelf geen schade heeft geleden, dat zoals advocaat-generaal Capotorti in zaak 238/78 heeft uiteengezet, het hoogst onwaarschijnlijk is dat een producent, wanneer de door hem afgesloten contracten daarin niet voorzien — dus anders dan in het geval waarover het Hof zich had uit te spreken in zaak 64/76 (Dumortier, Jurispr. 1979, blz. 3091) —, een dergelijk verlies op zijn afnemers kan afwentelen. Dit geldt met name in de onderhavige zaak, waar verzoekster rechtstreeks moest concurreren met zetmeelfabrikanten die wel restituties bij de produktie bleven ontvangen.

Wat de bewijslast betreft, repliceert verzoekster dat die, om de eveneens door advocaat-generaal Capotorti in zaak 238/78 uiteengezette redenen, rust op de verwerende instellingen, die moeten aantonen dat verzoekster de schade op haar kopers heeft afgewenteld. Was dit juist, dan meent verzoekster dat deze vraag zonder bewijs van harentwege in haar voordeel moet worden beslecht, nu de instellingen terzake geen enkel bewijs hebben aangebracht. Verzoekster vraagt het Hof dus om een duidelijke uitspraak op dit punt, hetgeen de taak van Hof en partijen in eventuele toekomstige geschillen over dit soort vraagstukken aanzienlijk zou vergemakkelijken.

Verzoekster betoogt echter, dat de prijs die zij voor de maisgritz van de brouwerijen heeft ontvangen, steeds is bepaald door vraag en aanbod, en met name door de mededinging of potentiële mededinging van de zetmeelproducenten, en dat zij geen overeenkomst met haar afnemers had, die hun recht gaf op de restituties bij de produktie. Tot staving hiervan legt verzoekster cijfers over, ten blijke dat zij alle ontvangen restituties

heeft behouden en dat elke geweigerde restitutie haar een overeenkomstig verlies heeft opgeleverd.

Met betrekking tot de korrelgrootte van de geproduceerde gritz, waarvan de Commissie een voorwaarde maakt voor de betaling van de gevorderde schadevergoeding, merkt verzoekster op, dat verordening nr. 2727/75 totdat zij bij verordening nr. 1125/78 werd gewijzigd, volstrekt geen restituties bij de produktie van griesmeel voor de brouwerij toekende, en dat het daarom in casu gaat. De Commissie kan niet staande houden, dat haar recht op schadevergoeding afhankelijk is van de bepalingen van een verordening die na de gebeurtenissen die tot haar beroep hebben geleid, en na het andersluidend arrest van het Hof is vastgesteld.

Bovendien valt moeilijk in te zien, hoe dit verenigbaar zou zijn met verordening nr. 1570/78, die in artikel 1 een gedetailleerde definitie geeft van gries en griesmeel, zonder als vereiste te stellen dat de korrels een zeef met een maaswijdte van 2 mm moeten kunnen passeren.

Wat ook de werking van deze verordeningen moge zijn, zij zijn volstrekt irrelevant voor het onderhavige beroep, dat immers geen beroep krachtens verordening nr. 2727/75 is, doch een schadevordering tegen de verwerende instellingen, die zich schuldig hebben gemaakt aan discriminatie jegens verzoekster, door haar geen produktierestituties toe te kennen voor de mais die zij bij de vervaardiging van brouwerijgritz heeft gebruikt, terwijl deze restituties wel werden toegekend aan fabrikanten die mais gebruikten voor de produktie van zetmeel, dat in de brouwerij rechtstreeks concurreert met verzoeksters gries.

Voor het gebruik in de brouwerij-industrie doet het er niet toe, of de maisgritz al dan niet een fijnheid van 2 mm heeft, en daarom concurreerde het door haar vervaardigde grovere gries evenzeer met zetmeel van mais als het gedeelte dat fijner was gemalen. Het gaat niet om de vraag, onder welke tariefpost dit produkt valt, doch om de vraag of het met maiszetmeel concurreert.

Wanneer het onverenigbaar is met het gelijkheidsbeginsel om te discrimineren tussen mais gebruikt voor zetmeel, en mais gebruikt voor bouwerijgritz, dan is het zeker onwettig om te discrimineren tussen mais gebruikt voor brouwerijgritz met een fijnheid van minder dan 2 mm, en mais bestemd voor brouwerijgritz die niet zo fijn is gemalen.

Volgens verzoekster gaat het bij een schadevordering niet om de vraag of de verrichtingen ten aanzien waarvan verzoekster schadevergoeding vordert, krachtens de onwettig geachte wettelijke regeling in aanmerking zouden zijn gekomen voor restituties bij de produktie, zoals de Commissie betoogt, doch om de vraag of zij ervoor in aanmerking hadden moeten komen. Om de hierboven uiteengezette redenen meent verzoekster, dat haar produktie voldeed aan de voorwaarden voor toekenning van restituties en dat zij bijgevolg recht heeft op een

schadevergoeding, overeenkomende met de restitutie die zij had moeten ontvangen.

Wat tenslotte de door haar gevorderde rente betreft, betoogt verzoekster dat, om haar in de situatie te brengen waarin zij zou hebben verkeerd indien de passende restituties haar tijdig waren betaald, verweerders moeten worden veroordeeld om haar, als onderdeel van de schadevergoeding, over die bedragen rente te betalen tegen het in de handel gebruikelijke percentage en vanaf de datum waarop de restituties haar hadden moeten worden betaald, tot op de datum van het arrest. Dit is de algemene regel in het Engelse recht.

IV — Beantwoording van de door het Hof gestelde vragen

Verzoekster antwoordt op de door het Hof gestelde vraag, dat zij niet kan zeggen in hoeverre de hoeveelheid gritz waarop haar vordering betrekking heeft, een korrelgrootte van meer dan 2 mm had, daar het Britse interventiebureau in de betrokken periode deze voorwaarde niet stelde en zij daar dus ook geen rekening mee behoefde te houden.

V — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 23 februari 1983 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door verzoekster, vertegenwoordigd door P. Langdon-Davies; de Raad, vertegenwoordigd door A. Brautigam en B. Schloh; en de Commissie, vertegenwoordigd door R. Wainwright.

Verzoekster heeft ter terechtzitting het onderdeel van haar vordering, dat betrekking heeft op de nietigverklaring van de door de juridisch adviseur van de Raad ondertekende brief van 17 juli 1981, voor zover deze moet worden beschouwd als een beschikking in de zin van artikel 173 EEG-Verdrag, teruggenomen.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 23 maart 1983 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 21 september 1981, heeft de vennootschap Pauls Agriculture Limited krachtens artikel 173, eerste alinea, EEG-Verdrag beroep ingesteld tot nietigverklaring van de beschikking van de Raad van 7 juli 1981, houdende weigering haar een bedrag van UKL 32 874,65 te betalen, dat zij had gevorderd uit hoofde van restituties bij de produktie van maisgritz bestemd voor de brouwerij-industrie over het tijdvak van 1 augustus tot 19 oktober 1977. Subsidiair vordert verzoekster krachtens de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EEG-Verdrag een gelijk bedrag als vergoeding van de schade die zij zou hebben geleden door de weigering die som te betalen.

2 Vooreerst zij eraan herinnerd, dat het Hof bij arrest van 19 oktober 1977 (gevoegde zaken 124/76 en 20/77, Moulins Pont-à-Mousson e. a., Jurispr. 1977, blz. 1795) heeft geoordeeld dat de Raad, door bij verordening nr. 665/75 van 4 maart 1975 (PB L 72 van 1975, blz. 14) de restituties voor maisgritz per 1 augustus 1975 af te schaffen, met handhaving evenwel van de restituties voor het concurrerende produkt zetmeel van mais, het gelijkheidsbeginsel had geschonden ten nadele van de producenten van maisgritz.

3 Na dit arrest zijn de betrokken restituties bij de verordeningen nrs. 1125/78 en 1127/78 van de Raad van 22 mei 1978 (PB L 142 van 1978, blz. 21 en 24) opnieuw ingevoerd met ingang van de datum van 's Hofs arrest, dat wil zeggen 19 oktober 1977.

4 In zijn arresten van 4 oktober 1979 (gevoegde zaken 241, 242 en 245-250/78, DGV — Deutsche Getreideverwertung und Rheinische Kraftfutterwerke GmbH e. a., en gevoegde zaken 64 en 113/76, 167 en 239/78, 27, 28 en 45/79, Dumortier e. a., Jurispr. 1979, blz. 3017 en 3091), heeft het Hof verklaard dat de Gemeenschap niet-contractueel aansprakelijk is voor de afschaffing van de litigieuze restituties.

5 Verzoekster, producente van maisgritz voor de brouwerij-industrie, heeft met het betoog dat zij ingevolge deze rechtspraak van het Hof recht had op een schadevergoeding overeenkomende met de restituties die zij tussen 1 augustus en 19 oktober 1977 had moeten ontvangen, de Raad bij brief van 3 juli 1981 verzocht haar een bedrag van UKL 32 874,65 te betalen. Bij brief van 17 juli 1981 wees de Raad dit verzoek af op grond dat het te laat was ingediend omdat de verjaringstermijn van vijf jaar, bedoeld in artikel 43 van 's Hofs Statuut, was verstreken. Verzoekster heeft haar beroep derhalve in de eerste plaats gericht tegen de brief van 17 juli 1981, waarvan zij nietigverklaring vordert voor zover hij zou zijn te beschouwen als een beschikking in de zin van artikel 173 EEG-Verdrag.

6 Na 's Hofs arrest van 27 januari 1982 (gevoegde zaken 256, 257, 265, 267/80 en 5/81, Birra Wührer e. a., Jurispr. 1982, blz. 85) heeft de Raad tijdens de procedure voor het Hof zijn verweer dat verzoeksters schadevor-

dering zou zijn verjaard, laten vallen en de ontvankelijkheid van het beroep niet langer betwist. Verzoekster heeft bijgevolg in haar pleidooi haar conclusie tot nietigverklaring van de brief van 17 juli teruggenomen en vordert nog slechts vergoeding van haar schade, die zij begroot op een bedrag gelijk aan de som van de restituties die zij had moeten ontvangen, omgerekend in nationale valuta tegen de koers die gold op het tijdstip van de verrichtingen, dan wel tegen de koers geldende op de dag van 's Hofs arrest, vermeerderd met rente tegen het in de handel gebruikelijke percentage, des dat rekening wordt gehouden met het tijdsverloop tussen de data waarop de restituties hadden moeten worden betaald, en de datum van het arrest.

De aansprakelijkheid van de Gemeenschap

7 In de voornoemde arresten van 4 oktober 1979 en in andere soortgelijke zaken heeft het Hof reeds verklaard, dat de Gemeenschap aansprakelijk is, omdat zij, in strijd met het beginsel van gelijke behandeling van de verschillende groepen van betrokken producenten, bij verordening nr. 665/75 van de Raad de restituties voor maisgritz heeft afgeschaft, doch ze voor zetmeel van mais heeft gehandhaafd. Om dezelfde redenen is de Gemeenschap ook aansprakelijk jegens verzoekster in de onderhavige zaak.

De schade

8 Tegen het verzoek om een schadevergoeding berekend op basis van de afgeschafte restituties voor maisgritz over de betrokken periode, hebben de Raad en de Commissie, die de aansprakelijkheid van de Gemeenschap niet betwisten, tegengeworpen dat verzoekster haar schade heeft geëlimineerd — althans had kunnen elimineren — door het uit de afschaffing van de restituties voortvloeiende nadeel af te wentelen in haar verkoopprijzen. Zij betogen dat het aan verzoekster staat, het tegendeel te bewijzen.

9 Verzoekster daarentegen ontkent dat het verlies op die wijze kon worden afgewenteld. Zij stelt dat zij, gezien de concurrentie van de zetmeelproducenten, die wel restituties ontvingen, het door de niet-betaling van de restituties geleden verlies niet kon doorberekenen in de door haar afnemers te betalen verkoopprijzen.

10 Tot staving hiervan heeft verzoekster voorts bepaalde cijfers overgelegd, om aan te tonen dat zij het uit het verlies der afgeschafte restituties voortvloeiende nadeel niet in haar verkoopprijzen heeft doorberekend. Daar verweerders niets hebben aangevoerd op grond waarvan die cijfers en de daaraan door verzoekster verbonden conclusies in twijfel kunnen worden getrokken, kan hun tegenwerping niet worden aanvaard.

11 De Commissie betoogt voorts dat verzoekster, om aanspraak te kunnen maken op de door haar gevorderde schadevergoeding, moet aantonen dat zij heeft voldaan aan de voorwaarde inzake korrelgrootte van de door haar geproduceerde gritz. Volgens de Commissie zijn krachtens verordening nr. 2727/75 van de Raad van 29 oktober 1975 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector granen (PB L 281 van 1975, blz. 1), slechts restituties bij de produktie verschuldigd voor gries en griesmeel van mais van post 11.02 A van het GDT, die overeenkomstig aanvullende aantekening nr. 1 bij hoofdstuk 11 alleen betrekking heeft op gries en griesmeel waarvan tenminste 95 gewichtspercenten door een zeef met een maaswijdte van 2 mm kunnen passeren.

12 Hieromtrent moet worden opgemerkt, dat blijkens de overgelegde briefwisseling tussen de diensten van de Commissie en de Britse autoriteiten, deze laatste in de betrokken periode en tot 1980 restituties betaalden zonder de korrelgrootte van de gritz in aanmerking te nemen. Los van de vraag of zulks in overeenstemming was met het gemeenschapsrecht, moet dus worden geconcludeerd dat verzoekster, ongeacht de korrelgrootte van de door haar geproduceerde gritz, restituties zou hebben ontvangen, en dat zij derhalve door de afschaffing ervan schade heeft geleden.

13 Bijgevolg moet de schade waarvoor verzoekster vergoeding dient te ontvangen, worden berekend als het equivalent van de restituties die haar zouden zijn betaald, indien in het tijdvak van 1 augustus tot 19 oktober 1977 het gebruik van mais voor de fabricage van gritz bestemd voor de brouwerij-industrie, recht had gegeven op dezelfde restituties als het gebruik van mais voor de fabricage van zetmeel.

14 Bij de omrekening van de schadevergoeding in de nationale valuta van verzoekster, dienen de verwerende instellingen, gelijk het Hof heeft beslist, in zijn arrest van 19 mei 1982 (zaak 64/76, Dumortier e. a., Jurispr. 1982, blz. 1734), de omrekeningskoers toe te passen die geldt op de datum van het arrest waarin de verplichting tot schadevergoeding wordt vastgesteld.

15 Wat het bedrag van de door haar gevorderde schadevergoeding betreft, heeft verzoekster het Hof een aantal stukken overgelegd als bewijs van de hoeveelheden gritz ten aanzien waarvan zij schadevergoeding verlangt, en de bedragen van de daarvoor niet betaalde restituties. De verwerende instellingen erkennen de juistheid van deze stukken onder voorbehoud van verificatie door de bevoegde instanties. Het Hof kan in dit stadium van het geding geen uitspraak doen over de juistheid van die gegevens. Er zijn derhalve termen aanwezig om de door het Hof voor juist erkende criteria voor de aan verzoekster toekomende schadevergoeding bij tussenarrest vast te leggen en de bepaling van het bedrag ervan over te laten aan partijen in gemeen overleg, met dien verstande dat bij gebreke van overeenstemming het Hof zal beslissen.

De gevorderde interessen

16 Verzoekster heeft voorts gevorderd, de Gemeenschap te veroordelen tot betaling van interessen tegen de commerciële rentevoet, te rekenen vanaf de vervaldata van de restituties in iedere maand, des dat rekening wordt gehouden met het tijdsverloop tussen die data en het tijdstip van uitbetaling van de schadevergoeding.

17 Waar het een vordering betreft die verband houdt met de niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap ingevolge artikel 215, tweede alinea, moet zij worden getoetst aan de beginselen die de rechtsstelsels van de Lid-Staten gemeen hebben en waarnaar in deze bepaling wordt verwezen. Volgens die beginselen is het vorderen van interessen in het algemeen toelaatbaar. Gelet op de door het Hof herhaaldelijk gehanteerde criteria, gaat de verplichting tot betaling van interessen in op de datum van dit arrest, in zoverre dit vaststelt dat er een verplichting tot schadevergoeding bestaat. De toe te passen rentevoet bedraagt 6 %.

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

alvorens verder te beslissen, verstaat:

1. **De Europese Economische Gemeenschap zal aan Pauls Agriculture Limited de bedragen betalen overeenkomende met de restituties bij de produktie van maisgritz bestemd voor de brouwerij-industrie, welke die onderneming zou hebben ontvangen indien in het tijdvak van 1 augustus tot 19 oktober 1977 het gebruik van mais voor de produktie van gritz recht had gegeven op dezelfde restituties als het gebruik van mais voor de fabricage van zetmeel.**

2. **De te betalen bedragen zullen worden vermeerderd met 6 % rente vanaf de datum van dit arrest; deze datum zal ook in aanmerking worden genomen voor de omrekening van die bedragen in nationale valuta.**

3. **Partijen zullen binnen drie maanden na de uitspraak van dit arrest het in gemeen overleg vastgestelde bedrag van de schadevergoeding aan het Hof meedelen.**

4. **Bij gebreke van overeenstemming, zullen partijen binnen dezelfde termijn hun berekeningen aan het Hof doen toekomen.**

5. **De beslissing omtrent de kosten wordt aangehouden.**

Mertens de Wilmars Everling

Mackenzie Stuart Due Galmot

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 18 mei 1983.

De griffier

P. Heim

De president

J. Mertens de Wilmars